Zoekt het goede…

Beleidsplan Evangelisch-Lutherse Synode 2014-2018

Inhoudsopgave

1. Zoekt het goede…
   - 1.1. Inleiding
   - 1.2. Plaatselijk of bovenplaatselijk?
   - 1.3. Leeswijzer

2. Ondersteuning en toerusting van gemeenten
   - 2.1. Inleiding: ontwikkelingen
   - 2.2. Toekomstperspectieven voor lutherse gemeenten
     - 2.2.1. Streekgemeenten, lokale unies
     - 2.2.2. Kerk-zijn in een grote stad
   - 2.3. Inhoudelijke ondersteuning
     - 2.3.1. Uitdragen traditie
     - 2.3.2. Leren van het buitenland
     - 2.3.3. De Lutherdecade 2017
   - 2.4. Organisatorische ondersteuning
     - 2.4.1. Subsidieaanvragen in het kader van toerusting
     - 2.4.2. Jeugdwerk

3. Ondersteuning van gemeenten op bovenplaatselijk niveau
   - 3.1. Inleiding
   - 3.2. Contacten en kennisuitwisseling tussen synode en gemeenten
   - 3.3. Coördinatie nationale en internationale contacten

4. Communicatie
   - 4.1. Inleiding
   - 4.2. Communicatiestrategie
   - 4.3. Communicatiemiddelen

5. Opsomming van alle acties in dit beleidsplan

1. Zoekt het goede…

1.1 Inleiding

In 2004 is de Evangelische Lutherse Kerk met de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Nederlandse Hervormde Kerk verenigd in de Protestantse Kerk in Nederland. Daarmee is ons perspectief van wie wij zijn als lutheranen in Nederland in een ander daglicht komen te staan; van zelfstandige kerk ingebed in de lutherse wereldkerk naar luthers smaldeel binnen de landelijke PKN en vanuit deze nieuwe paraplu deel uitmakend van de lutherse wereldfederatie.

In 2013 trad een nieuwe synode aan: kleiner dan in het verleden, omdat de taakverdeling anders is dan enkele jaren geleden. De huidige Evangelisch-Lutherse Synode heeft als hoofdtaak het behouden én bij de tijd houden van de Evangelisch-Lutherse traditie en deze traditie te integreren in het geheel van de Protestante Kerk in Nederland. Taken die meer samenhangen met het *day to day management* van de Protestante Kerk in Nederland zijn voorbehouden aan de Generale Synode en haar werkgroepen.

Een andere plaats, een kleinere omvang, andere taken… Het is voor de synode die in 2013 aantrad zoeken naar haar rol en haar plaats. Vandaar het motto van dit beleidsplan:

> *Zoek het goede, niet het kwade. Dan zullen jullie leven, en dan zal de HEER, de God van de hemelse machten, met jullie zijn, zoals jullie altijd gezegd hebben.*
>
> *Amos 5:14*

1.2 Plaatselijk of bovenplaatselijk?

'De hartslag van het leven' – het visiedocument van de PKN[1] – zet in bij de zondag en bij de ontmoeting met Jezus Christus. De gekruisigde Heer geeft zich als het levende brood: dat is de inhoud van het kerk-zijn. Voor Lutheranen is dat heel herkenbaar. Lutheranen ervaren het vieren, het lezen, de verkondiging, het breken van het brood en het drinken van de wijn als kloppend hart van hun christelijke existentie. De grote vraag die op tafel ligt is hoe we dit in de jaren die voor ons liggen gestalte kunnen geven.

Bij de fusie is naast de vorming van protestantse gemeenten voorzien in het voortbestaan van lutherse gemeenten, hervormde gemeenten en gereformeerde kerken. Men veronderstelde in 2004 dat de meeste gemeenten zouden fuseren. Nu, (ruim) 10 jaar later is het niet zo duidelijk wat de toekomst voor de lutherse gemeenten op dit gebied brengen zal. Feit is dat er minder lutherse gemeenten gefuseerd zijn dan voorzien. Een aantal kleine gemeenten heeft het erg moeilijk en zal in de komende tijd gedwongen zijn te fuseren. Een aantal grotere gemeenten lijkt echter nog verre van een fusie. In deze wordt het beleid van de synode belangrijk: gaat zij de gemeenten stimuleren fusies aan te gaan of streeft zij ernaar een aantal lutherse gemeenten overeind te houden?

Belangrijke theologische beslissing zal gelegen zijn in de inschatting wat lutherse traditie het best de toekomst indraagt: het plaatselijk of het bovenplaatselijk niveau[2]. In het eerste geval moet ingezet

---

[1] Vastgesteld in de Generale Synode in november 2011.

[2] Zonder diep op de geschiedenis van het lutheranisme in Nederland in te gaan is bekend dat de lutheranen in Nederland zich het meest verwant voelden met de Philipisten (aanhangers van Philippus Melanchton). Zij konden zich daardoor ook een kerkvorm voorstellen waarin zowel in de organisatie als in het innerlijk van de

worden op de plaatselijke gemeenschap, in het tweede geval moet allereerst aan theologisch onderwijs gedacht worden en worden ingezet op duidelijke inhoudelijke organen die zich in de PKN op sleutelposities positioneren. Natuurlijk is hier niet alleen sprake van theologie als zodanig maar ook van praktische mogelijkheden m.b.t. menskracht en financiën.

De keuze wie de drager van de lutherse traditie is, is hoe dan ook een lastige. Gevoelsmatig kan het een niet zonder het ander. Geen lutherse theologie zonder theologen en geen lutherse traditie zonder praktijk. In een aantal plaatsen zal een lutherse (wijk)gemeente zeker levensvatbaar zijn, in andere plaatsen zal zij fuseren met PKN-gemeenten en wellicht een Commissie Lutherana in het leven roepen, of andere nieuwe vormen vinden om de lutherse traditie levend te houden.

De synode heeft zich bezonnen op de vraag hoe het behouden, bij de tijd houden en overdragen van de lutherse traditie vorm zou kunnen krijgen. Immers, nu het aantal lutherse gemeenten afneemt, en de omvang van de gemeenten die overblijven afneemt (het plaatselijk niveau), neemt ook de beschikbare capaciteit in het land af (het boven-plaatselijk niveau). Dat weerspiegelt zich in kerkgang, en dat weerspiegelt zich in beschikbaarheid voor bestuurstaken. De synode ziet hierin echter geen reden de handdoek in de ring te gooien.

Waarom? Zoals gezegd: bij de vorming van de PKN werd verwacht dat de meeste lutherse gemeenten rond deze tijd gefuseerd zouden zijn met andere PKN-gemeenten. De werkelijkheid is anders. Blijkbaar is er nog behoefte aan en ruimte voor zelfstandige gemeenten, hoe moeilijk het ook is. Mensen halen kracht en energie uit hun luthers zijn. De synode heeft zich tot taak gesteld deze wens om 'het luthers eigene' te beleven, te faciliteren. Ook hier geldt: plaatselijk (bijv. vormen van gemeente-zijn) en boven-plaatselijk (bijv. vorming van predikanten, zodat het luthers gedachtengoed onderwezen blijft worden). In een aantal gevallen al daar nog steeds een aanbeveling uit voort kunnen komen vooral méér te gaan samenwerken. Maar ook zoekt de synode naar wegen om gemeenten te ondersteunen bij hun wens het luthers eigene onder woorden te brengen, en uit te dragen. Of dat nu zelfstandig is, of als onderdeel van een PKN-gemeente.

Samenvattend: De synode is van mening dat beide benaderingen belangrijk zijn: zorgen voor het behoud van bovenplaatselijke voorzieningen, en tegelijk het ontzorgen van plaatselijke gemeenten. Maar omdat niet alles kan, zal een Commissie worden ingesteld, die gevraagd wordt een advies op te stellen waar de nadruk in deze moet liggen. Omdat het water een aantal gemeenten al tot de lippen staat, treft u in dit stuk vooruitlopend op zo'n advies al een aantal acties aan die specifiek op de plaatselijke gemeenten gericht zijn.

ACTIES 1.2: PLAATSELIJK OF BOVENPLAATSELIJK?

i. Instellen van een Commissie, met als opdracht een advies uit te brengen over de balans in het vraagstuk van plaatselijke én bovenplaatselijke ondersteuning.

1.3 Leeswijzer

De synode heeft werkgroepen ingesteld, die alle een bijdrage aan dit beleidsplan geleverd hebben in dit beleidsplan treft u drie hoofdstukken aan:

---

kerkgebouwen grote overeenstemmingen met de Calvinisten te vinden waren – waar de rol van de plaatselijke gemeente groot was.

- Ondersteuning en toerusting van gemeenten – dit hoofdstuk gaat over de verschillende vormen van steun die individuele gemeenten vanuit de landelijke kerk en van elkaar kunnen krijgen (samenwerkingsvormen, uitdragen traditie, e.d.);
- Ondersteuning van gemeenten op bovenplaatselijk niveau – hier wordt de positie van de Evangelisch-Lutherse Synode binnen PKN geschetst, en wat zij op boven-plaatselijk niveau kan doen voor luthers Nederland (kennisdeling, nationale en internationale contacten, coördinatie, e.d.);
- Communicatie binnen het luthers smaldeel, maar ook en vooral de communicatie vanuit de lutherse gemeenschap naar buiten: zowel binnen de PKN als daarbuiten. De samenwerking met de afdeling Communicatie van het LDC is een belangrijke pijler voor de acties in dit hoofdstuk.

Elk hoofdstuk schetst het probleem en benoemt vervolgens per paragraaf acties om hier iets aan of mee te doen. Aan het eind van dit beleidsplan vindt u de acties nogmaals opgesomd. Samen vormen zij een pakket om lutherse gemeenten en lutherse fusiegemeenten te helpen de blik vooruit te wenden.

Fluister het mij in, heilige Geest:
ik zal het goede denken.

Spoor me aan, heilige Geest:
ik zal het goede doen.

Verlok me, heilige Geest:
ik zal het goede zoeken.

Geef me kracht, heilige Geest:
ik zal het goede vasthouden.

Bescherm me, heilige Geest:
ik zal het goede nooit verliezen.

Toegeschreven aan Aurelius Augustinus.

2. Ondersteuning en toerusting van gemeenten

2.1 Inleiding: ontwikkelingen

In de kerkorde wordt de primaire taak van de Evangelisch-Lutherse Synode als volgt geformuleerd: het zorgdragen voor het bewaren en aan de gehele kerk dienstbaar maken van de lutherse traditie en het geven van leiding aan het leven en werken van de evangelisch-lutherse gemeenten tezamen. Uiteindelijk moet de synode komen tot een speerpunten beleid: wat gebeurt in de plaatselijke gemeente en wat gebeurt met landelijke inzet.

Nog even afgezien van keuzes die gemaakt gaan worden over landelijk versus plaatselijk, en over de vorm van gemeenten, zíjn er lutherse gemeenten in Nederland. In deze lutherse gemeenten wordt de wijze van eredienst, zoals die op dit moment in bijna alle lutherse gemeenten gevierd wordt, als bijzonder waardevol ervaren. Veel mensen ervaren die als typisch luthers en niet te veranderen. Lutheranen worden door het beleidsdocument van de PKN uitgenodigd na te denken over de essentie van de eredienst in relatie tot de gekruisigde en opgestane Christus.

Het is goed en spannend bij de zondagse eredienst in te zetten. Hier wordt het eigene zichtbaar, maar ook de uitdaging. Na het liedboek van de lutherse kerk uit de jaren ’50 van de vorige eeuw is er een sterke liturgische traditie gegroeid die verrassenderwijs alle gemeenten omvatte. Het is de kracht van de lutherse kerk geweest dat deze traditie zo sterk geïnternaliseerd werd dat men nu van typisch luthers spreekt. Traditie bestaat echter niet zonder vernieuwing. En vernieuwing klopt aan de poort. Op dit moment laten steeds meer lutherse gemeenten het lutherse leesrooster varen. Daarvoor in de plaats komt het oecumenisch leesrooster. Daarbij komen ook de lutherse zondagsliederen te vervallen die sterk aan het lutherse rooster verbonden waren. Het lijkt eenvoudig nieuwe liederen te kiezen. Maar de eisen gaan verder dan dat: aan het oude rooster was ook orgelliteratuur verbonden die men herontdekte en die tot Bach terugging. Hier dreigt een traditie verloren te gaan. Het lijkt tijd voor een nieuwe doordenking van de liturgische traditie: de vondsten van de vorige eeuw – denk aan Bach – in relatie tot de vragen van vandaag.

Zoals al eerder aangehaald: veel gemeenten hebben zorgen over hun voortbestaan. Het lijkt goed een aantal modellen voor fusie uit te (laten) werken, omdat in de praktijk blijkt dat veel gemeenten hier mee worstelen en het gevoel hebben zelf het wiel uit te moeten vinden. De gemeente-adviseurs van de PKN kunnen hierin een rol spelen. Tot nu toe blijken lutherse gemeenten hiervan weinig gebruik te maken, omdat het gevoel bestaat dat deze adviseurs onvoldoende lutherse kennis hebben. Een knelpunt waar ook naar gekeken moet worden, opdat zij gemeenten zodanig inhoudelijk kunnen ondersteunen dat het hen lukt de lutherse traditie ook na de fusie vorm te geven. Naast samenwerking of fusie behoort ook een nieuwe vierplek nadrukkelijk tot de mogelijkheden. In ‘De hartslag van het leven’ – het algemene beleidsplan van de PKN – is sprake van pioniersplekken: zoeken naar nieuwe vormen van gemeente-zijn. Hier liggen interessante mogelijkheden.

2.2 Toekomstperspectieven voor lutherse gemeenten

De dienstenorganisatie van de PKN heeft als antwoord op de visienota “De hartslag van het leven” een beleidsplan 2013-2016 geschreven, met de titel “Met Hart en Ziel”. Ze benoemt daarin een aantal ontwikkelingen die voor veel PKN gemeenten realiteit zijn, inclusief lutherse gemeenten:

- *Krimp* – kleiner wordende gemeenten, waarbij de "ontvolking" van het platteland dit proces nog eens kan versnellen[3]. Gevolgen: afnemend aantal vrijwilligers en 'kader' voor bestuur, afnemende financiering om predikant te betalen en kerkgebouw te onderhouden;
- *Groeipotente* – de behoefte aan zingeving lijkt alleen maar toe te nemen, maar bij de zoektocht naar spiritualiteit komt de kerk lang niet altijd in beeld. Gevolgen: zoektocht naar nieuwe vormen van gemeente-zijn, met daarbij de vraag 'wat is de lutherse toevoeging';
- *Netwerk samenleving* – individualisering heeft na ontzuiling de laatste decennia tot makkelijker afscheid van geloofsgemeenschappen geleid. Dit geldt voor alle leeftijden. Hiervoor in de plek komen ad-hoc en meer vluchtige ordeningen, hierbij aansluitend aan nieuwe vormen van gemeente-zijn. Deze vormen zijn deels on-line (twitter- en sms-dienst, kerkdienstgemist.nl), maar ook de lokale sociale netwerken kunnen op sommige plaatsen op hernieuwde belangstelling rekenen;
- *De-institutionalisering* – vertrouwen in autoriteit en instellingen in de hele samenleving is op een hellend vlak beland. De behoefte aan authenticiteit is echter niet verdwenen. Ontwikkelingen in deze richting zijn bijv. de 'preek van de leek'. Genoemde gevolgen zijn o.a. een verminderende belangstelling voor kerkelijke regelgeving of het ambt.

Veel van bovengenoemde ontwikkelingen zullen ook voor de bestaande lutherse gemeenten en/of kernen herkenbaar zijn. Eerder al zijn de gemeenten in drie categorieën ingedeeld, de ontwikkelingen zullen voor gemeenten in elke categorie een andere urgentie hebben. De drie categorieën zijn:

A. Zelfstandig voortbestaan zonder (financiële) steun;
B. levende kern, die niet zelfstandig kan voortbestaan op langere termijn;
C. Geen levende kern meer, geen toekomstperspectief in de huidige situatie.

Waar gemeenten niet meer zelfstandig kunnen voortbestaan, zal het de kunst zijn een nieuwe fusiegemeente een dusdanig luthers karakter te laten krijgen, dat het ook voor de lutheranen in de regio een herkenbare lutherse plek blijft, die zich onderscheidt van een PKN-gemeente "om de hoek". Het zoeken is dan naar een vorm waarin het lutherse uiteindelijk zo in de PKN geïnternaliseerd wordt dat kerkgangers uit alle drie de bloedgroepen zich in een willekeurige PKN-gemeente thuis kunnen voelen. Let wel: daarbij gaat het zowel om aspecten die je plaatselijk zou kunnen labelen (de vorm, zoals de lutherse liturgie), als bovenplaatselijk (het op langere termijn borgen van de inhoud, er moeten ook predikanten blijven die het luthers gedachtengoed kunnen verwoorden). Deze paragraaf kijkt eerst naar samenwerkingsverbanden op het regionaal / plaatselijk niveau, en geeft daarna aandacht aan de specifieke situatie voor de grote steden.

[3] Naast de ontvolking van het platteland is er echter ook sprake van *revival.* Onder de noemer van Sociaal Vitaal Platteland (SVP) heeft het Sociaal Cultureel Planbureau in 2011 en 2014 een schriftelijk survey-onderzoek uitgevoerd onder bewoners van kleine dorpen met als onderwerp de sociale vitaliteit van de dorpen. Deze studie beoogt inzicht te verschaffen in de manieren waarop dorpsbewoners zich actief inzetten voor hun dorp en waarom dorpen verschillen in de mate waarin en de manieren waarop bewoners zich inzetten. Daarbij zal worden ingegaan op de vraag in de hoeverre actieve participatie van dorpsbewoners bijdraagt aan de leefbaarheid van het dorp. De resultaten 2014 zijn nog niet bekend, en worden verwacht in het najaar van 2015.

2.2.1 Streekgemeenten, lokale unies

Een aantal lutherse gemeenten is (enige tijd geleden) in een situatie beland dat zelfstandig doorgaan een moeilijke opdracht is geworden. Er liggen verschillende opties voor de hand, mede afhankelijk van de regionale schaal.

1. Als andere lutherse gemeenten in de buurt liggen en er al enige samenwerking met deze gemeenten bestaat ligt een hechte samenwerking voor de hand.

2. Maar de gemeenten kunnen qua profiel en cultuur ook dusdanig verschillen dat, ondanks geografische nabijheid, een 'lutherse samenwerking' niet de eerste keuze is. Samenwerking met andere (PKN) wijken kan dan meer voor de hand liggen. Naast inhoudelijke overeenkomsten is een bestuurlijke en financiële samenwerking ook belangrijk. Het gezamenlijk gebruik maken van een kerkgebouw, het verkrijgen of verhogen van huurinkomsten, een plan voor pastoraat en een plan voor de toekomst. Van belang in zo'n plan is een overtuigend verhaal hoe lutherse elementen in de samenwerking naar voren komen, en geïmplementeerd worden.

3. Als de gemeente meer geïsoleerd ligt, of is komen te liggen, dan is samenwerking met andere lutherse gemeenten tot een streek-gemeente niet als eerste voor de hand liggend. In zo'n geval liggen 2 opties voor de hand: een goede band met de PKN-wijken kan dan de optie voor verkenning zijn. Mocht dit niet lukken, om wat voor reden dan ook, dan zijn er voorbeelden van regionale / provinciale gemeenten (zoals Luthers Zeeland, Leeuwarden).

Een belangrijke conclusie is dat investeren in relaties met 'de buren' van belang is voor de toekomst van elke gemeente. Dit lijkt een open deur, maar is het helaas vaak niet – investeren in relaties kost tijd, tijd die we graag willen besteden in de eigen gemeente, al dan niet op aandringen van gemeenteleden. Een Algemene Kerkenraad, of zelfs een classis kan extragemotiveerd worden om vormen van ontmoeting te organiseren met dit 'investeren in relaties' als doel.

2.2.2 Kerk-zijn in een grote stad

In een aantal grote steden in Nederland is nog steeds een lutherse gemeente. Zoals de burgerlijke gemeenten in grote steden hun 'groot-stedelijke' problemen hebben, zo geldt dat ook voor de kerkelijke gemeenten. Zoals 'krimp' werd versterkt in gemeenten buiten de randstad, zo kan in steden de relevantie van kerken versneld verminderen vanwege de lossere sociale cohesie. Anderzijds laten de laatste statistieken ook zien dat de meeste pioniersplekken juist in verstedelijkte gebieden ontstaan – de behoefte aan nieuwe vormen materialiseert zich blijkbaar ook makkelijker in steden en rond steden. Een aantal specifieke zaken.

1. Een variëteit van oorzaken kan leiden tot flinke verliezen; inkomsten uit eerdere zekerheden kunnen ten gevolge van de economische situatie in Nederland onder druk staan, het aantal gebouwen en het bijbehorende onderhoud is te veel voor de gemeente, e.d.

2. De diversiteit in grote steden kan door een groot aanbod van kerken en andere bijeenkomsten gericht op zingeving aanzienlijk zijn. Om als lutherse gemeente dan een scherp profiel te ontwikkelen kan best uitdagend zijn.

3. De aandacht voor de diaconale opdracht in gemeenten kan deels door gebrek aan sociale cohesie in steden extra versterkt worden.

Een belangrijke conclusie is hier dat naast het investeren in 'buur-relaties' er een complex veld aan beleidskeuzes ligt, en veel kerkenraden hebben moeite om dit goed op orde te krijgen en houden.

ACTIES 2.2: TOEKOMSTPERSPECTIEVEN VOOR LUTHERSE GEMEENTEN

ii. Als antwoord op deze vragen wil de synode in samenwerking met PKN-experts en adviseurs beleidskeuzes inzichtelijk maken voor kerkenraden en (lutherse / gefuseerde) gemeenten (*empowerment*). Daartoe zal zij een handzame brochure voorbereiden die (lutherse) voorbeelden geeft hoe via beleidsontwikkeling een gemeente tot heldere keuzes kan komen. Daarnaast is (natuurlijk) ad-hoc advies mogelijk voor lutherse gemeenten.

iii. De Synodale Commissie stelt een groep samen met deels ervaren lutheranen en een selecte groep gemeente-adviseurs die – met kennis van het luthers werkveld – een kerkenraad kunnen helpen de beleidskeuzes inzichtelijk te maken. Beschrijving van casuïstiek (*story telling*) gebeurt aan de hand van positieve voorbeelden (anoniem dan wel naam/toenaam) en meer algemene 'valkuilen'.

2.3 Inhoudelijke ondersteuning

2.3.1 Uitdragen traditie

Van oudsher beslaat toerusting een breed gebied. Binnen de PKN wordt dit vorm gegeven met een aanbod van cursussen en leergangen op het gebied van beheer, bestuur en leiderschap, classis en synode, communicatie, diaconaat, eredienst en kerkmuziek, gemeente-opbouw, jeugdwerk, missionair werk, pastoraat, vorming en toerusting, spiritualiteit, zending en werelddiaconaat. Niet duidelijk is in hoeverre lutherse gemeenten kennisnemen dan wel gebruik maken van dit aanbod.

Er is geen specifiek platform of kanaal ingericht om de vragen van gemeenten op het gebied van toerusting de synode te doen bereiken. Kerkenraadsleden en andere lutheranen maken hun wensen kenbaar op een kerkenradendag, sturen een email, of maken impliciet een opmerking in een vergadering of gesprek. Naast dit diffuse beeld, is tegelijk duidelijk dat de aandacht voor integratie in de PKN en profilering van het lutherse binnen de PKN er altijd is geweest. In een eerder beleidsplan van de ELS (2005) werd het volgende genoemd:

> *De Evangelisch-Lutherse gemeenten en synode gaan zich profileren binnen de PKN op een wijze die uitnodigt tot gesprek. Binnen de Protestantse Kerk trachten de bekendheid van de Evangelisch-Lutherse traditie te vergroten en de lutherse traditie te integreren in het geheel.*
>
> *Met het oog op de Evangelisch-Lutherse gemeenten zelf willen de beleidsvoorstellen helpen een bredere bekendheid te creëren ook buiten*

de Protestantse Kerk. Geïnteresseerde mensen in de samenleving zijn de doelgroep voor de groei van de gemeenten.

Veel van de geformuleerde acties uit het beleidsplan van 2005 zijn uitgevoerd. We zien dat de lutheranen in de synode als serieuze gesprekspartners worden gezien, de lutherse traditie heeft een plek in het samengevoegde theologische onderwijs, in het liedboek van 2013 is een relatief groot aantal liederen uit de wereldwijde lutherse traditie opgenomen. Tegelijk zijn de doelstellingen van toen nog steeds relevant: het collectief geheugen is beperkt, na een aantal jaren komen nieuwe ambtsdragers in de diverse wijkgemeenten, men verhuist, en er is natuurlijk verloop. Dit alles maakt dat er blijvende aandacht nodig is: soms bereiken de synode signalen dat niet altijd zichtbaar is wat de waarde en betekenis van de lutherse traditie binnen het grote geheel is. Van verschillende kanten geven gemeenten aan dat er behoefte is aan het versterken van ons zelfbewustzijn en onze identiteit. De kennis van wat typisch luthers is, lijkt weggezakt. Om een bijdrage te kunnen leveren, willen lutheranen zich die kennis weer zelf actief toe-eigenen. Specifieke aandacht is er nodig oor de positie van lutheranen in een fusie-gemeente.

Het ligt voor de hand de reeds bestaande commissie Liturgie en Kerkmuziek ondermeer de opdracht te geven dit specifiek lutherse te onderzoeken: de traditie, haar specifiek lutherse punten en dat alles met het oog op de nieuwe situatie waarin lutherse gemeenten groeien. Een en ander werkt nu voor de lutherse gemeente maar kan mettertijd ook voor de ‘gewone’ protestantse gemeente ingezet worden. Dit in goed verleg met de daartoe aangestelde commissies van de PKN en de adviseur liturgie en kerkmuziek. Als lutheranen geholpen kunnen worden het luthers eigene goed onder woorden te brengen en uit te dragen, kunnen gemeenten groeien die niet van oorsprong luthers zijn, maar waarin het luthers gedachtengoed zijn plaats gevonden heeft en gekoesterd wordt. Hiervoor kan een commissie Gemeentetoerusting goede diensten verrichten. Deze zal in nauw contact met de commissie Liturgie en Kerkmuziek moeten opereren.

Mogelijke uitkomsten van zo’n commissie kunnen zijn het opstellen van een beknopte folder over lutherse eigen-aardigheden, het vormen van een *pool* van sprekers die toerusting kunnen verzorgen, etc. Maar ook zou, gezien de geschiedenis van de lutherse kerk in Nederland en haar geschiedenis met kerkmuziek, i.s.m. de adviseur liturgie en kerkmuziek naar het nieuwe liedboek gekeken moeten worden. Het nieuwe liedboek bevat een schat aan liederen uit andere lutherse tradities dan de Nederlandse en Duitse. Deze schat zou voor de gemeenten ontsloten moeten worden, incl. bijbehorende koor- en orgelbewerkingen.

Alles met het doel de gemeenten op dat vlak te ontzorgen, dubbel werk te voorkomen en daarmee ruimte te scheppen voor dingen die altijd op individuele basis zullen moeten blijven gebeuren (zoals het pastoraat).

Praktisch voorbeeld van uitvoering: met haar honderdjarig bestaan heeft de Vereniging van Vrijzinnig Protestanten een liturgiekrant uitgegeven voor de hele kerk. Dat zijn leuke initiatieven die ook door ons genomen kunnen worden.

Veel lutherse gemeenten organiseren zelf leerhuizen en gemeente-avonden rondom specifiek lutherse thema’s, al dan niet samen met andere gemeenten uit de betreffende regio. Daarnaast zijn er ook gemeenten die met gemeenten van een andere geloofsrichting gezamenlijk een leerhuis organiseren.
De ELS wil het landelijke aanbod van lutherse predikanten die een leerhuis of cursus kunnen geven, toegankelijk maken voor andere gemeenten. Zo krijgen we ook zicht op eventuele lacunes in het aanbod.

2.3.2 Leren van het buitenland

Vanaf de jaren ’80 van de vorige eeuw is het woord *koinonia* in de oecumene steeds belangrijker geworden. Ook binnen de Lutherse Wereld Federatie is koinonia – gemeenschap – een steeds prominentere rol gaan spelen. De LWF was nooit een kerk, maar een gemeenschap van kerken. Tegelijkertijd werd die gemeenschap steeds belangrijker. In Nederland hebben we ons enigszins afwachtend opgesteld. Wij waren niet voor een superkerk. Toch vonden ook wij het belangrijk de eigen landsgrenzen te overstijgen. Lidmaatschap van de LWF is een theologische keuze die ook de gemeenten aangaat. Christus’ dood en opstanding hebben een universele betekenis. Daarom kan de kerk principieel geen landskerk zijn. Zij heeft een woord voor de hele wereld. In concreto betekent het dat wij in tafel- en kanselgemeenschap leven met Lutheranen over de gehele wereld.

Ondanks het feit dat de PKN lid is van de LWF loopt er een kloof tussen wat in Genève gebeurt en hier. Het zal onze taak worden dat wat in Genève gebeurt voor de Nederlandse context te vertalen. Wat daar gebeurt is immers niet zomaar wat. Het zijn onze broeders en zusters waarmee wij in kansel- en tafelgemeenschap leven.

Er verschijnt regelmatig LWF-materiaal op het gebied van theologie & liturgie, catechese, vorming & toerusting en diaconaat. Dat zou op geschiktheid in de context van Nederland beoordeeld kunnen worden en zo nodig vertaald kunnen worden. Dit biedt ook een uitgelezen kans juist een luthers geluid te laten horen over de grote vragen van deze tijd. En zo komt het beschikbaar voor de hele PKN. Er zou iemand aangewezen moeten worden die deze publicaties in de gaten houdt. Het zou een fantastische bijdrage aan de inbreng van onze traditie kunnen zijn, en tegelijk uiting geven aan de wetenschap dat we tot een wereldwijde christelijke traditie behoren.

2.3.3 De Lutherdecade 2017

Er is een werkgroep actief die in de periode 2007-2017 de lutherse geschiedenis en de persoon van Maarten Luther voor het voetlicht brengt. Deze activiteiten zijn voornamelijk intern-luthers gericht. De herdenking van 500 jaar reformatie biedt ons echter dé mogelijkheid het lutherse in brede kring uit te dragen. Immers, de grote aandacht voor Luther en zijn theologie biedt de ELS en de (lutherse) gemeenten een uitgelezen kans de lutherse eigenheid breder onder de aandacht te brengen. Tegelijk moeten we reëel zijn in wat we als kleine gemeenschap kunnen, en we zullen dus aansluiting moeten zoeken bij wat er al gebeurt.

De LWF maakt nu al materiaal met het oog op de vieringen. Dit is allemaal in het Duits en Engels, en daarmee niet direct geschikt voor gebruik in Nederlandse gemeenten. Een werkgroep o.l.v. ds. M. Schulz beoordeelt vanaf februari 2014 de stroom van stukken op geschiktheid, en zal zo mogelijk voorzien in vertaling. Daarnaast zal geld en tijd vrijgemaakt moeten worden om gemeenten te helpen het jubileum te vieren. Geen grootse en meeslepende plannen, wel gemeenten faciliteren.

ACTIES 2.3: INHOUDELIJKE ONDERSTEUNING

iv. Een op te richten Theologische Commissie onderzoekt – in overleg met betrokken hoogleraren en/of docenten van PThU en VU, en het predikanten convent – hoe de lutherse traditie te behouden en vernieuwen: met gemeenten en/of met onderwijs; met effect op de opleiding / bijscholen van (nieuwe) predikanten;

v. Commissie Liturgie en Kerkmuziek i.s.m. Commissie Gemeentetoerusting: luthers eigene t.o.v. met name het Calvinisme (de kernpunten van de lutherse theologie en de relatie met de traditie en de geloofsbeleving) onder woorden brengen en brochure maken t.b.v. gebruik in de gemeenten;

vi. Commissie Liturgie en Kerkmuziek: actualiseren lutherse liturgie, i.s.m. adviseur liturgie en kerkmuziek;
vii. Commissie Gemeentetoerusting ondersteunt gemeenten om lutherse traditie uit te dragen;
viii. Voor toerusting naar gemeenten m.b.t. de Lutherse traditie hebben we nu een overzicht van alle predikanten/hoogleraren die gemeenten hierin kunnen ondersteunen. In het verlengde hiervan: het bijhouden van een overzicht (op onderwerp) met wat er allemaal ontwikkeld wordt aan lutherse projecten/leerhuizen etc. zodat het toegankelijk is voor andere gemeenten, om tijd en zoeken te besparen. De meeste van deze "speciale projecten" komen al langs bij de subsidie-aanvragen (zie hierna bij §2.4.1).
ix. De synode stelde al een eerste contactpunt in ter beoordeling van de relevantie van LWF-publicaties in de Nederlandse context, idealiter zou hier een wat grotere Commissie voor benoemd moeten worden.
x. Er bestaat reeds een Commissie Lutherdecade, die nu werkt aan een landelijke activiteit in 2017 en jaarlijkse activiteiten in de opmaat daar naar toe. De synode treedt in overleg met deze Commissie, om te bezien in hoeverre zij ook plaatselijke gemeenten kunnen ondersteunen in hún feestelijke activiteiten, zodat een brede uitstraling (ook buiten de lutherse gemeenten) ontstaat.

2.4 Organisatorische ondersteuning

2.4.1 Subsidieaanvragen in het kader van toerusting

Regelmatig doen gemeenten een aanvraag voor financiële) ondersteuning van activiteiten gericht op de lutherse traditie. De ELS ondersteunt gemeenten met voorlichting en advies en onderhoudt contact met de commissie steunverlening. Rond het functioneren van de commissie steunverlening heeft geruime tijd onduidelijkheid bestaan.

Afspraken rond de middelen voor zo'n commissie gaan al even terug: de Generale Synode heeft in haar vergadering van april 2009 besloten om vanuit de solidariteitskas geld beschikbaar te stellen voor het 'bewaren en inbrengen van de Lutherse traditie' in de Protestantse Kerk in Nederland. Een jaar later werd er in de Kleine Synode (KS) gesproken over criteria voor steun uit de Solidariteitskas. Bij de uitvoering van de regeling ontstond echter onduidelijkheid. Veel van de aanvragen die gericht waren op het bewaren en inbrengen van de Lutherse traditie kregen ook te maken met criteria die bedoeld waren voor gemeenten in financiële nood. In juni 2014 heeft de KS gesproken over een notitie getiteld "Over de middelen bestemd voor het 'bewaren en inbrengen van de Lutherse traditie'". In de notitie doet het moderamen – mede namens de Commissie voor de plaatselijke Steunverlening (CSv.) – voorstellen voor beide zaken (steun voor bewaren/inbrengen Lutherse traditie (BILT) én steun voor gemeenten in nood), die – kort gezegd – op het volgende neerkomen:

- Evangelisch-lutherse gemeenten kunnen zich voor reguliere steunverlening wenden tot de CSv., die de aanvragen volgens de gewone criteria, zij het enigszins aangepast, behandelt;
- De KS stelt een nieuwe commissie in (Commissie BILT), die de projectaanvragen voor bewaren en inbrengen van Lutherse traditie behandelt (apart budget: €250.000 per jaar).

Om het onderscheid tussen de twee geldstromen volstrekt helder te maken stelt de KS – ter behandeling van de projectaanvragen – een commissie van vijf leden in; de KS benoemt hiervan zelf de leden, drie op voordracht van de ELS. Deze commissie handelt overeenkomstig de notitie en legt periodiek verantwoording af aan de KS. In augustus 2014 heeft het moderamen van de Generale

Synode een eerste commissie samengesteld – met daarbij dus drie leden op voordracht van de ELS: mevr. ds. Alida Groeneveld, dhr. Horst Oosterveer, en dhr. Robert Barendse.

2.4.2 Jeugdwerk

Het programma Jeugdwerk van de Protestantse Kerk wordt uitgevoerd door drie jeugdorganisaties, die samen verantwoordelijk zijn voor het jeugdwerk binnen het geheel van de kerk: JOP (JeugdOrganisatie Protestantse Kerk), de HGJB (Hervormd-Gereformeerde Jeugdbond) en WeLJa (Werkgroep Lutherse Jeugdwerk activiteiten)[4]. JOP is een organisatie met betaalde krachten, en biedt een aantal basiscursussen voor het jeugdwerk. WeLJa bestaat uit vrijwilligers, en richt zich m.n. op de lutherse gemeenten. In de komende beleidsperiode gaat de synode in gesprek met WeLJa en JOP om te bezien op welke manier er kan worden samengewerkt en expertise verder kan worden uitgewisseld.

Daarnaast hoort de synode dat gemeenten worstelen met de vraag hoe zij jongeren kunnen bereiken en binden aan een gemeente. Huidige vormen van gemeente-zijn sluiten niet altijd aan bij de beleving van jongeren. Juist de pioniersplekken kunnen hier interessant zijn, omdat zij zowel andere vormen bieden, als ook andere rollen waarin jongvolwassenen bestuurservaring of ervaring in het leiden van activiteiten op kunnen doen. De ELS moet er op toezien dat één of meer van de pioniersplekken lútherse pioniersplekken zijn. Opgedane ervaring kan later plaatselijk of bovenplaatselijk weer goed van pas komen. Binnen de protestantse kerk wordt er aandacht besteed aan het gebruik van social media en nieuwe vormen van kerk zijn. De synode wil aansluiten bij deze discussie en hier gericht aandacht aan besteden.
Afhankelijk van de keuzes zoals beschreven bij internationale betrekkingen, kan mogelijk ook geprofiteerd worden van de vele mogelijkheden binnen de LWF voor jongvolwassenen om hun leiderschap te ontwikkelen en een actieve rol te spelen in hun eigen kerk. Binnen de Nederlandse context weten we lutherse jongvolwassenen nauwelijks te bereiken met dit aanbod.

ACTIES 2.4: ORGANISATORISCHE ONDERSTEUNING

xi. Mede-toezien op functioneren nieuw ingestelde commissie BILT: voldoet het systeem aan de verwachtingen of is bijstelling nodig.
xii. WeLJa kan en wil als adviseur gemeenten bezoeken voor advies mbt het binden van jongeren of het versterken van de activiteiten.

[4] De WeLJa bestaat naast haar algemene leden uit afgevaardigden namens de Commissie Weekenden (CoWe) en de Stichting Vakantie Kampen (SVK). De CoWe en SVK organiseren weekenden en vakantiekampen voor jeugd en jongeren. Naast de faciliterende rol, organiseert de WeLJa kleinschalige projecten op het gebied van jeugdwerk.

3. Ondersteuning van gemeenten op bovenplaatselijk niveau

3.1 Inleiding

Na de fusie in 2004 is een begin gemaakt met de integratie van taken en ondersteuning naar de landelijke kerk. Het aantal taken van de Evangelisch-Lutherse Synode nam af. De wijze waarop de synode zich anno 2014 positioneert komt tot stand in de dialoog en het samenspel met onder andere lutherse gemeenten en de landelijke dienstenorganisatie; binnen de dienstenorganisatie vormen de gemeente-adviseurs een belangrijke groep van experts. Daarnaast zijn de regionale colleges voor behandeling van beheerszaken (RCBBs) van groot belang bij het monitoren van en adviseren over financieel-gerelateerde zaken.

De dienstenorganisatie is steeds in beweging, soms ingegeven door praktische omstandigheden en soms als resultaat van beleidsbeslissingen van bovenaf. Met het ontstaan van de Protestantse Kerk in Nederland staan lutherse gemeenten voor de uitdaging om waar mogelijk gebruik te maken van landelijke kerkelijke voorzieningen. De ELS wil gemeenten actief stimuleren om waar mogelijk een beroep te doen op deze ondersteuning, en ze schakelt ook zelf op frequente basis met gemeente-adviseurs, RCBBs en de moderamina van classes. Op welke manier lutherse gemeenten contact zoeken met de landelijke dienstenorganisatie en welke afwegingen daarbij een rol spelen is voor de ELS niet altijd inzichtelijk, omdat dit contact zich – vooral als het goed verloopt – buiten het gezichtsveld van de ELS afspeelt. Het spreekt voor zich dat deze contacten sinds 2004 over en weer zijn gegroeid.

De snelheid waarmee kerkelijke en maatschappelijke ontwikkelingen zich voltrekken, vraagt ons om een flexibele opstelling. Bij deze rol past een kleinere, slagvaardige organisatie die zichtbaar en toegankelijk is.

In de kerkorde wordt de primaire taak van de ELS als volgt geformuleerd: het zorgdragen voor het bewaren en aan de gehele kerk dienstbaar maken van de lutherse traditie en het geven van leiding aan het leven en werken van de evangelisch-lutherse gemeenten tezamen. Dit hoofdstuk gaat vooral in op wat de synode daar bovenplaatselijk aan wil doen.

Om haar rol van *leiding geven aan* en *toerusting van* concreet te maken zal ze

- blijven inspireren met voorbeelden hoe je als lutherse gemeente binnen de PKN de lutherse traditie kunt bewaren en dienstbaar maken (“delen is vermenigvuldigen”);
- bestuurlijk adviseren en wegwijs maken binnen de PKN, door expertise binnen de ELS en met name de dienstenorganisatie te mobiliseren en zodoende versnippering van ervaring tegengaan (“collectief geheugen”, “voorvechter”);
- direct aanspreekpunt zijn van het moderamen van de Generale Synode en de leiding van de dienstenorganisatie, ten einde agenda-zettend te zijn, en met maximale effectiviteit te assisteren bij de uitdagingen waar de lutherse gemeenten in NL voor staan (“transparantie”, “slagkracht”).

De synode wil haar functie naar lutherse gemeenten vervullen als aanspreekpunt, wegwijzer, netwerk van deskundigen, ondersteuner en facilitator. Met het oog op de beschikbare (landelijke) budgetten en expertise wil zij efficiënt opereren door snel door te verwijzen voor de juiste expertise.

De volgende uitgangspunten staan daarbij centraal:

- De Synodale Commissie, in samenwerking met het synodesecretariaat, heeft een belangrijke taak als aanspreekpunt en gaat na welke vragen rechtstreeks door afdelingen binnen het LDC of colleges binnen de PKN kunnen worden beantwoord en welke vragen om specifiek lutherse expertise vragen. De SC fungeert hierin ook regelmatig als vertrouwenspersoon. Om elkaar over en weer sneller te vinden, is er in de komende periode ook aandacht voor het kennismaken met de gemeente-adviseurs;
- Met betrekking tot de ondersteuning van lutherse gemeenten in hun voortbestaan is de expertise vaak terug te vinden in een klein aantal zeer actieve individuele adviseurs. In de komende periode wil de synode onderzoeken hoe we hun kennis en ervaring op de juiste plaats kunnen delen;
- De contacten met de RCBBs zullen worden verstevigd – de colleges zijn vaak vroeg op de hoogte van (financiële) ontwikkelingen binnen de gemeenten, en hebben vaak goede expertise om gemeenten te adviseren;
- We gaan uit van de specifieke vraag en situatie van de gemeente met maatwerk en dialoog;
- We willen snel ter plaatse zijn met een adviseur of consulent om de gemeente en kerkenraad te ontzorgen;
- Expertise en contacten delen in concrete vraagstukken rondom kerkgebouwen en kerkbezit. We leggen zo snel mogelijk de relatie met relevante afdelingen binnen de landelijke kerk. Het is daarbij bevorderlijk als het landelijk bureau kan beschikken over de financiële stukken van lutherse gemeenten, deze zijn daar nu niet altijd bekend.

3.2 Contacten en kennisuitwisseling tussen synode en gemeenten

Als lutherse gemeenten met een relatief klein aantal gemeenteleden in vergelijking met de landelijke kerk, staat communicatie van oudsher in het teken van “ons kent ons”. De ELS wil graag op een directe, informele en interactieve manier communiceren met lutherse gemeenten. Om ze adequaat te kunnen toerusten is het belangrijk dat de ELS goed op de hoogte is van de actuele situatie in gemeenten en dat gemeenten contact zoeken met de ELS.

Dit op de hoogte blijven gebeurt zowel in platforms als de synodevergaderingen, de landelijke dag voor kerkenraden van (zelfstandige en gefuseerde) lutherse gemeenten en (lutherse) vertegenwoordigers in diverse gremia, als via (digitale) media als Elkkwartaal, het evangelisch-luthers dagboek, de nieuwsbrief voor de kerkenraden en indirect (al dan niet digitaal) contact.

De ELS is via het synodesecretariaat vrijwel dagelijks bereikbaar. Daarnaast is het mogelijk om rechtstreeks contact op te nemen met de Synodale Commissie en is de ELS waar mogelijk vertegenwoordigd bij belangrijke lutherse gebeurtenissen zoals jubilea, symposia en dergelijke in gemeenten. In de praktijk blijkt de drempel om persoonlijk contact te zoeken met het synodesecretariaat, de Synodale Commissie, een synodelid, een luthers fonds of een lutherse adviseur toch nog hoog. De synodepresident zal daarom met de gemeente-adviseurs (en mogelijk iemand van het RCBB) een bezoekronde aan de lutherse gemeenten brengen. Enige clustering daarbij is onvermijdelijk om het doenbaar te houden. Daarnaast is de kerkenradendag het platform waarin gemeenten hun kennis en ervaring uitwisselen en hun vragen rechtstreeks aan de synode kunnen voorleggen. Het contact met gemeenten vindt daarnaast plaats in de gemeente, als een synodelid aanwezig is bij speciale gelegenheden zoals een jubileum of bijzondere viering. Daarnaast zal de synode onderzoeken of individuele synodeleden hier een grotere rol in willen vervullen door het contact met gemeenten die hier prijs op stellen actief te onderhouden.

ACTIES 3.2: CONTACTEN EN KENNISUITWISSELING

xiii. De ELS organiseert een jaarlijkse 'lutherse dag' voor kerkenraden en vertegenwoordigers in gremia.
xiv. De ELS zal lutherse gemeenten inspireren door via SC-nieuwsbrief en Elkkwartaal aandacht geven aan cursussen en andere activiteiten die als 'good practice' ingezet kunnen worden.
xv. Het contact met gemeenten wordt opgepakt door een "rondreis" naar gemeenten van de president, samen met een gemeente-adviseur en eventueel iemand van het RCBB. Op die manier kunnen gemeenten hun vragen voor toerusting en ondersteuning kenbaar maken. De synode is bezig om bij het RCBB concrete contactpersonen aan te wijzen, die feeling hebben met het lutherse en specifiek gekoppeld kunnen worden aan lutherse gemeenten. Daarnaast wil de financiële commissie frequent contact hebben met de landelijke bijeenkomst van RCBBs.
xvi. De jaarlijkse enquête 'staat der gemeenten' wordt gemoderniseerd.
xvii. Mogelijkheden bezien of individuele synodeleden en gemeenten die dat op prijs stellen aan elkaar gekoppeld kunnen worden om zo de informatieuitwisseling te verbeteren.

3.3 Coördinatie nationale en internationale contacten

De ELS is aanspreekpunt voor het moderamen van de Generale Synode. De Synodale Commissie zal minimaal twee keer per jaar gesprek met het moderamen GS voeren over kort een lange termijn onderwerpen, en daarbij expliciet aandacht hebben voor veranderingen in de kerkorde (zoals overgangsregelingen), en tijdig het gesprek hierover met het moderamen GS en binnen de ELS voeren.

De kerk is daarnaast bij diverse internationale organisaties en werkgroepen betrokken. Op dit moment zijn niet alle plaatsen ingevuld. De synode zal moeten bepalen in hoeverre zij deze plaatsen opnieuw in wil/kan vullen. Als kleine 'bloedgroep' binnen de PKN zouden we profijt kunnen trekken van wat in het buitenland ontwikkeld wordt.

De Evangelisch-Lutherse Kerk in Nederland heeft altijd principieel gekozen voor lidmaatschap van de LWF: een wereldwijde tafel- en kanselgemeenschap. Toen de ELK fuseerde is het lidmaatschap van de LWF overgegaan op de PKN. Zij is dus sinds 2004 officieel lid van de LWF, en heeft het 'dagelijks' contact tussen PKN ende LWF gedelegeerd aan de ELS. Met Daan Leker als officiële vertegenwoordiger in de Assemblee van de LWF en An van der Sluis als adviseur is de PKN goed vertegenwoordigd. Daarnaast is er binnen de LWF een aantal werkgroepen waar de ELS of lutheranen in Nederland bovengemiddeld bij betrokken zijn. Dit zijn

- WICAS: Women in Church and Society (deel van LWF – Women & Gender);
- LEKKJ: European Lutheran Commission on the Church and the Jewish People (in het Duits: Lutherische Europäische Kommission Kirche und Judentum) – een permanente regionale werkgroep van de LWF waar nu geen vertegenwoordiger vanuit Nederland in zit;
- KALME: Kommunikationsausschuss Lutherischer Minderheitskirchen in Europa – samen met de communicatie afdeling van het LWF een instrument voor communicatie. Van KALME is sinds medio 2014 Praxedis Bouwman de voorzitter;

De PKN als onderdeel van de wereldkerk impliceert dat lidmaatschap van de LWF een principiële zaak is. Dit geldt overigens ook voor de WCRC (World Communion of Reformed Churches), waarvan

de PKN ook lid is. De ELS heeft echter een expliciete rol richting de LWF, en zal dus moeten zorgdragen voor het regelmatig contact.

Tot slot hebben de lutherse gemeenten een historische relatie met de Vereinigte Evangelisch-Lutherische Kirche Deutschlands (VELKD) en Nord-Elbië in het bijzonder vanwege persoonlijke uitwisselingen en een substantiële financiële bijdrage aan het pensioenfonds van de lutherse predikanten. Recent is de lege plek in de Liturgische Konferenz van de VELKD opnieuw vervuld.

Acties 3.3 Coördinatie nationale en internationale contacten

xviii. De Synodale Commissie heeft in ieder geval 2x per jaar overleg met het moderamen van de Generale Synode, waarbij m.n. ook kerkordelijke aanpassingen punt van gesprek zijn.

xix. De ELS stelt zich ten doel een beter zicht te krijgen op de lange termijn agenda van de LWF, te bepalen wat de inbreng is vanuit “Nederland”, en te bepalen wat we mee terug nemen naar “Nederland”. Op deze manier wil de synode de LWF dienstbaar maken binnen ‘luthers’ Nederland en de PKN.

xx. Voor wat betreft de lege plekken wordt de relevantie van deelname besproken in ELS. Afhankelijk van de uitkomst daarvan worden opvolgers gezocht. Waar mogelijk (te denken valt aan WiCaS en LEKKJ) wordt contact gezocht met PKN-tegenhangers.

xxi. De internationale betrekkingen zijn onderwerp van gesprek bij het periodiek contact van de Synodale Commissie met het moderamen van de GS. De input voor dat gesprekspunt wordt voorbereid met vertegenwoordiger LWF en eventuele adviseur bij LWF. Bovendien zijn de internationale betrekkingen één maal per kalender-jaar een agendapunt tijdens een ELS-vergadering.

4. Communicatie

4.1 Inleiding

Communicatie is een complex symbolisch proces waardoor de werkelijkheid wordt geproduceerd, onderhouden, gerepareerd en getransformeerd. De kern van communicatie is het (over en weer doorgeven en daarmee vormgeven van identiteit. Als communicatie doorgetrokken wordt naar religie dan gaat communicatie nog iets verder: communicatie is nodig voor het creëren van gemeenschap, communio, een menswaardige gemeenschap, een inclusieve gemeenschap.

De ELS heeft tot taak (A) het zorg dragen voor het bewaren en aan de gehele kerk dienstbaar maken van de lutherse traditie (B) het leiding geven aan het leven en werken van de evangelisch-lutherse gemeenten tezamen en het onderhouden van contacten met de evangelisch-lutherse gemeenten en de evangelisch-lutherse leden van de kerk. Nadrukkelijk wordt gesproken van traditie-gemeente-dienstbaar-contact: theologie-missiologie-diaconie-communicatie op een rij.
Invulling van die opdracht kan alleen maar succesvol gebeuren in de combinatie van de vier, alle onderdelen op gelijkwaardig niveau, in verschillende uitingen uiteraard.

Communicatie staat in de visie van de ELS niet in dienst van de hiërarchie maar in dienst van de dialoog met gemeenten en het levendig houden van de lutherse traditie. Zenden 'door' en zenden 'aan' past niet in deze manier van denken, past niet in de opdracht die in de kerkorde staat geformuleerd. Dit denken past ook al lang niet meer in een snel veranderende, participatieve informatie maatschappij waarin wij leven. Het past niet bij Luther, die juist discussie, debat en gesprek wilde, met en door iedereen.

De kerkordelijke opdracht wordt in onze visie een gezamenlijke opdracht, van iedereen die in de Nederlands lutherse traditie staat, ermee verbonden is of geïnteresseerd is. Waarbij iedereen gemotiveerd wordt om haar of zijn talenten, soms verrassend, maximaal aan te boren. *Iedereen* wordt ambassadeur van de Nederlands lutherse traditie, op zijn of haar manier.

Dat betekent dat communicatie veel meer benaderd moet worden als strategie en niet als dienst. De opdracht is: levendig houden (lees doorontwikkelen) en dienstbaar maken aan de kerk als geheel, voor wat zij weer van de vaders en moeders heeft geleerd.

Een eerste aanzet om creatief te denken over communicatie in de Nederlands lutherse traditie in de Protestantse Kerk (Amersfoort, najaar 2009) met oog voor moderne ontwikkelingen op het gebied van kerk en gemeenschap, sprak over 'verbonden en geworteld' (prof Marcel Barnard). Anno nu hebben we weer te maken met een revolutie in de communicatie. De media bepalen de vorm van de boodschap. Het ergens thuis voelen – in kleine kring - kan worden omschreven als geworteld zijn. Het ergens bij willen horen – buiten de eigen kring – als verbonden zijn. De kunst is om het geworteld zijn en verbonden zijn te combineren. Hoe past dit in de lutherse gemeenten in ons eigen land? We horen bij de, vaak kleine, (boven)plaatselijke lutherse kerkelijke gemeenschap – zijn daarin geworteld – en horen tegelijk bij de wereldwijde communio van lutherse kerken – zijn daarmee verbonden. Of in de Protestantse Kerk. Ook binnen de eigen kerk komen we mensen tegen die wel verbonden zijn met de kerk, maar niet geworteld. We moeten oppassen dat geworteld zijn niet betekent dat men als groep naar binnen gekeerd wordt, geen binding meer heeft met de buitenwereld, met het netwerk.

4.2 Communicatiestrategie

Om tot een goede communicatiestrategie te komen is het van wezenlijk belang om een toekomstvisie te ontwikkelen (ook binnen "Kerk naar 2025") – waar willen we heen, en welke rol speelt daarin de lutherse traditie? Wat is de lutherse traditie, wat is de Nederlands lutherse traditie, waar staat deze voor? Wat hebben de lutherse en gefuseerde gemeenten nodig vanuit die identiteit? Hoe verhoudt zich de lutherse identiteit tot het geheel van de Protestantse Kerk? Tot het geheel van de Protestantse Kerk en de oecumene in Nederland? Tot het geheel van de Protestantse Kerk en de wereldwijde oecumene, specifiek tot de LWF, WCRC en de Wereldraad van Kerken?

Het spreekt voor zich dat identiteit nooit een doctrine kan zijn. Identiteit is een vloeiend begrip, een begrip in beweging. Om identiteit te creëren is een samenspel nodig. Zij ontstaat in het samenspel tussen mensen en gemeenten in de kerk als geheel.

Een samenspel waar gemeenten een rol in spelen, waar predikanten bij betrokken zijn (liturgie en preek zijn centra van communicatie), waar lutherse leden deel van uit maken … en natuurlijk ook andere organen en mensen zoals de classes, de Generale Synode, geïnteresseerde PKN-leden.

Dit beleidsplan geeft richting aan een aantal uitgelichte kenmerken van identiteit, beweegt zich tussen plaatselijk, via bovenplaatselijk, naar LWF, en weer terug. Ten aanzien van een communicatie strategie formuleren we de volgende perspectieven en suggesties, ook voor plaatselijke gemeenten:

- Plaatselijk:
  - Eredienst (in beleidsplan van gemeente)
    - Eigene (in de levendige gemeente) zichtbaar
    - Uitdaging om dit zichtbaar te maken aan anderen
    - Lutherse liturgische beweging
  - (In) samenwerkingsverbanden (in alle vormen)
- Bovenplaatselijk:
  - Theologische verdieping van Nederlands Lutheranisme
    - Inspiratie ontvangen uit plaatselijke situaties
    - (Terug)geven aan plaatselijk, classes, Protestantse Kerk in Nederland als geheel
  - Ontwikkeling en stimulering lutheranisme en jongeren (omdat plaatselijk vaak de kracht ontbreekt) – relatie met o.a. WeLJa, JOP.
  - Platform voor Nederlands Lutheranisme in de Protestantse Kerk in Nederland en in contact met oecumenische partners buiten de PKN
  - Lutheranisme in het beleid van de PKN (Generale Synode, moderamen, steunverlening)
  - PKN Oecumene Beraadgroep; onder meer vertegenwoordiging van Oud-Katholieke Kerk in Nederland, maar ook de plek waar het overleg over oecumene plaatsvindt, zoals LWF / Wereldraad / CEC[5] / WCRC)
  - Lutherse verbinding met ICCO / KerkInActie, o.a. via het NLVB, Luthers Genootschap.
- Internationaal:
  - De ELS acteert namens de Protestantse Kerk in Nederland als contact met de Lutherse Wereldfederatie. Naast de mogelijkheden om geïnspireerd te raken en concrete suggesties mee naar NL te nemen, zoals (zie ook actie xix)
    - Theologische voeding in verbondenheid met lutheranisme wereldwijd (actueel voor de komende tijd: kerkorganisatie, episcopè),

[5] CEC staat voor *Conference European Churches*.

- Praktische voeding: missie en diaconie (ten dienste van de hele kerk en haar partners, ten dienste van plaatselijk),
- Oecumene (zie ook boven),
- Interreligieus (Victoria ziekenhuis op Olijfberg, LWF Department for World Service (ACT international), zie samenwerking islamitische hulporganisaties),
- 2017 reformatie herdenking én de 12e assemblee van de LWF (mei 2017, Namibië),

is er ook de mogelijkheid van uitwisselen (met respect voor de wisselwerking PKN geheel en ELS):

- Ervaring vereniging
- Benadering werelwijd controversiële en minder controversiële onderwerpen, zoals vrouwenordinatie, acceptatie homoseksualiteit in het algemeen en in het bijzonder in alle ambten, gelijkheid hetero- en homoseksuele relaties (inzegening) en de praktijk van euthanasie

ACTIES 4.2 Communicatiestrategie

In de PKN is een afdeling communicatie waar de ELS mee samenwerkt en die ons ter zijde wil staan. Zo is zij behulpzaam bij het vervaardigen van Elkkwartaal en zorgt zij voor de opmaak van de Nieuwsbrief. In samenspraak met deze afdeling zijn de volgende acties te benoemen en uit te voeren.

xxii. In de contacten met de plaatstelijke gemeenten (luthers, gefedereerd of gefuseerd, of anderszinds) waar het plaatselijk beleidsplan naar voren komt specifieke aandacht voor (de suggesties) t.a.v. communicatie, met specifieke aandacht voor communicatie binnen het geheel van de PKN [zie ook actie xxiv]. Verdere aandacht hiervoor bij de kerkenradendagen, in samenwerking met de commissie BILT, ...

xxiii. Een gezamenlijk beleid vanuit de PThU en de VU t.a.v. communicatie – in overleg tussen SC, moderamen, hoogleraren en docenten en decanen.

xxiv. Verdergaande samenwerking met de PKN afdeling Communicatie bij het Landelijk Diensten Centrum.

4.3. Communicatiemiddelen

De kunst van (identiteit) communiceren begint bij altijd nadenken over het kunnen uitleggen van het waarom aan anderen. Wat? En aan wie?

Het ‘waarmee’, ofwel de techniek, moet worden afgestemd op ‘wat’ en ‘aan wie’. ‘Waarmee’ zijn tot nu toe:

- Elkkwartaal, een uitgave van de Evangelisch-Lutherse Synode – voor alle luthers geregistreerde leden van de Protestantse Kerk
- Nieuwsbrief ELS – voor kerkenraadsleden
- De PKN website (zie bijv. http://www.protestantsekerk.nl/actueel/agenda en http://www.protestantsekerk.nl/actief-in-de-kerk/besturen/synode)
- De diverse gemeente-websites
- http://www.slab.nl/LA-LA/- lutherse activiteiten, voor iedere geïnteresseerde
- Kerkinformatie – abonnementsblad PKN
- Gemeentebladen en – websites – voor plaatselijke gemeenteleden
- Evangelisch-Luthers Dagboek – uitgave van SLUB/Luthers Genootschap

- En natuurlijk zijn er de recent en minder recent verschenen boektitels over Luther, lutherse theologie en luteranisme in Nederland

Met het nieuwe Beleidsplan en het uitlichten van identititeit, is het onvermijdelijk om over het communiceren daarvan wat-naarwie-hoe opnieuw na te denken.

Als het Beleidsplan tot 2018 eenmaal vastgesteld is, lijkt een vervolg op de brainstorm in 2009 'verbonden en geworteld' zeer noodzakelijk, waarbij o.a. over verdere aandacht voor on-line en mobiele presentie wordt nagedacht.

ACTIES 4.3 Communicatiemiddelen

xxv. Verkennen bij gemeenten of de bovenstaande middelen worden herkend, gewaardeerd en nodig zijn – ontbreekt er eventueel iets vanuit hun perspectief?

xxvi. Elkkwartaal ook sturen naar classes, Generale Synodeleden, alle PKN gemeenten aanbieden om een exemplaar per gemeente te ontvangen – rekening houdend met de financiële middelen.

xxvii. Nieuwsbrief ELS ook naar gemeentebladen/websites.

xxviii. Update van het '2009'-communicatieplan, o.a. gericht op online en mobiel. Concreet daarbij in overleg met Stichting Melanchton (initiatief nemer van de 'LA-LA' website) deze online-strategie ontwikkelen; bezoek van site meten.

xxix. Meer uitwisseling tussen Kerkinformatie en Elkkwartaal / Nieuwsbrief.

5. Opsomming van alle acties in dit beleidsplan

1.2 Plaatselijk of bovenplaatselijk?

i. Instellen van een Commissie, met als opdracht een advies uit te brengen over de balans in het vraagstuk van plaatselijke én bovenplaatselijke ondersteuning.

2.2 Toekomstperspectieven voor lutherse gemeenten

ii. Als antwoord op deze vragen wil de synode in samenwerking met PKN-experts en adviseurs beleidskeuzes inzichtelijk maken voor kerkenraden en (lutherse / gefuseerde) gemeenten (*empowerment*). Daartoe zal zij een handzame brochure voorbereiden die (lutherse) voorbeelden geeft hoe via beleidsontwikkeling een gemeente tot heldere keuzes kan komen. Daarnaast is (natuurlijk) ad-hoc advies mogelijk voor lutherse gemeenten.

iii. De Synodale Commissie stelt een groep samen met deels ervaren lutheranen en een selecte groep gemeente-adviseurs die – met kennis van het luthers werkveld – een kerkenraad kunnen helpen de beleidskeuzes inzichtelijk te maken. Beschrijving van casuïstiek (*story* telling) gebeurt aan de hand van positieve voorbeelden (anoniem dan wel naam/toenaam) en meer algemene 'valkuilen'.

2.3 Inhoudelijke ondersteuning

iv. Een op te richten Theologische Commissie onderzoekt – in overleg met betrokken hoogleraren en/of docenten van PThU en VU, en het predikanten convent – hoe de lutherse traditie te behouden en vernieuwen: met gemeenten en/of met onderwijs; met effect op de opleiding / bijscholen van (nieuwe) predikanten;

v. Commissie Liturgie en Kerkmuziek i.s.m. Commissie Gemeentetoerusting: luthers eigene t.o.v. met name het Calvinisme (de kernpunten van de lutherse theologie en de relatie met de traditie en de geloofsbeleving) onder woorden brengen en brochure maken t.b.v. gebruik in de gemeenten:

vi. Commissie Liturgie en Kerkmuziek: actualiseren lutherse liturgie, i.s.m. adviseur liturgie en kerkmuziek;

vii. Commissie Gemeentetoerusting ondersteunt gemeenten om lutherse traditie uit te dragen;

viii. Voor toerusting naar gemeenten m.b.t. de Lutherse traditie hebben we nu een overzicht van alle predikanten/hoogleraren die gemeenten hierin kunnen ondersteunen. In het verlengde hiervan: het bijhouden van een overzicht (op onderwerp) met wat er allemaal ontwikkeld wordt aan lutherse projecten/leerhuizen etc. zodat het toegankelijk is voor andere gemeenten, om tijd en zoeken te besparen. De meeste van deze "speciale projecten" komen al langs bij de subsidie-aanvragen (zie hierna bij §2.4.1).

ix. De synode stelde al een eerste contactpunt in ter beoordeling van de relevantie van LWF-publicaties in de Nederlandse context, idealiter zou hier een wat grotere Commissie voor benoemd moeten worden.

x. Er bestaat reeds een Commissie Lutherdecade, die nu werkt aan een landelijke activiteit in 2017 en jaarlijkse activiteiten in de opmaat daar naar toe. De synode treedt in overleg met deze Commissie, om te bezien in hoeverre zij ook plaatselijke gemeenten kunnen ondersteunen in hún feestelijke activiteiten, zodat een brede uitstraling (ook buiten de lutherse gemeenten) ontstaat.

2.4 Organisatorische ondersteuning

xi. Mede-toezien op functioneren nieuw ingestelde commissie BILT: voldoet het systeem aan de verwachtingen of is bijstelling nodig.
xii. WeLJa kan en wil als adviseur gemeenten bezoeken voor advies mbt het binden van jongeren of het versterken van de activiteiten.

3.2 Contacten en kennisuitwisseling

xiii. De ELS organiseert een jaarlijkse 'lutherse dag' voor kerkenraden en vertegenwoordigers in gremia.
xiv. De ELS zal lutherse gemeenten inspireren door via SC-nieuwsbrief en Elkkwartaal aandacht geven aan cursussen en andere activiteiten die als 'good practice' ingezet kunnen worden.
xv. Het contact met gemeenten wordt opgepakt door een "rondreis" naar gemeenten van de president, samen met een gemeente-adviseur en eventueel iemand van het RCBB. Op die manier kunnen gemeenten hun vragen voor toerusting en ondersteuning kenbaar maken. De synode is bezig om bij het RCBB concrete contactpersonen aan te wijzen, die feeling hebben met het lutherse en specifiek gekoppeld kunnen worden aan lutherse gemeenten. Daarnaast wil de financiële commissie frequent contact hebben met de landelijke bijeenkomst van RCBBs.
xvi. De jaarlijkse enquête 'staat der gemeenten' wordt gemoderniseerd.
xvii. Mogelijkheden bezien of individuele synodeleden en gemeenten die dat op prijs stellen aan elkaar gekoppeld kunnen worden om zo de informatieuitwisseling te verbeteren.

3.3 Coördinatie nationale en internationale contacten

xviii. De Synodale Commissie heeft in ieder geval 2x per jaar overleg met het moderamen van de Generale Synode, waarbij m.n. ook kerkordelijke aanpassingen punt van gesprek zijn.
xix. De ELS stelt zich ten doel een beter zicht te krijgen op de lange termijn agenda van de LWF, te bepalen wat de inbreng is vanuit "Nederland", en te bepalen wat we mee terug nemen naar "Nederland". Op deze manier wil de synode de LWF dienstbaar maken binnen 'luthers' Nederland en de PKN.
xx. Voor wat betreft de lege plekken wordt de relevantie van deelname besproken in ELS. Afhankelijk van de uitkomst daarvan worden opvolgers gezocht. Waar mogelijk (te denken valt aan WiCaS en LEKKJ) wordt contact gezocht met PKN-tegenhangers.
xxi. De internationale betrekkingen zijn onderwerp van gesprek bij het periodiek contact van de Synodale Commissie met het moderamen van de GS. De input voor dat gesprekspunt wordt voorbereid met vertegenwoordiger LWF en eventuele adviseur bij LWF. Bovendien zijn de internationale betrekkingen één maal per kalender-jaar een agendapunt tijdens en ELS-vergadering.

Acties 4.2 Communicatiestrategie

xxii. In de contacten met de plaatstelijke gemeenten (luthers, gefedereerd of gefuseerd, of anderszinds) waar het plaatselijk beleidsplan naar voren komt specifieke aandacht voor (de suggesties) t.a.v. communicatie, met specifieke aandacht voor communicatie binnen het

geheel van de PKN [zie ook actie xxiv]. Verdere aandacht hiervoor bij de kerkenradendagen, in samenwerking met de commissie BILT, ...

xxiii. Een gezamenlijk beleid vanuit de PThU en de VU t.a.v. communicatie – in overleg tussen SC, moderamen, hoogleraren en docenten en decanen.

xxiv. Verdergaande samenwerking met de PKN afdeling Communicatie bij het Landelijk Diensten Centrum.

ACTIES 4.3 Communicatiemiddelen

xxv. Verkennen bij gemeenten of de bovenstaande middelen worden herkend, gewaardeerd en nodig zijn – ontbreekt er eventueel iets vanuit hun perspectief?

xxvi. Elkkwartaal ook sturen naar classes, Generale Synodeleden, alle PKN gemeenten aanbieden om een exemplaar per gemeente te ontvangen - rekening houdend met de financiële middelen.

xxvii. Nieuwsbrief ELS ook naar gemeentebladen/websites.

xxviii. Update van het '2009'-communicatieplan, o.a. gericht op online en mobiel. Concreet daarbij in overleg met Stichting Melanchton (initiatief nemer van de 'LA-LA' website) deze online-strategie ontwikkelen; bezoek van site meten.

xxix. Meer uitwisseling tussen Kerkinformatie en Elkkwartaal / Nieuwsbrief.